

5941 SAYILI ÇEK KANUNU UYARINCA ÇEK TÜRLERİNİN AÇIKÇA RENKLERİ VE İSİMLERİYLE AYRILMASININ ORTAYA ÇIKARACAĞI SONUÇLAR

RESULTS TO ARISE FROM THE SEPERATION OF THE TYPES OF CHECKS THROUGH THEIR COLOURS IN ACCORDANCE WITH THE CHECK LAW NO. 5941

Yrd.Doç.Dr.Mehmet Fahrettin ÖNDER*

ÖZET

5941 sayılı Çek Kanunu ile çek hukuku yeniden düzenlenmiştir. 3167 sayılı Kanun uygulamasında ortaya çıkan sorunların azaltılması amacıyla birçok yenilikler getirilmiştir. Kanun, ilk defa tacir çeki ve tacir olmayanların çeki ayrımı yapmıştır. Buna ilave olarak da her iki grup çekin hamiline düzenlenmesi şartları ayrıca düzenlenmiştir. Bu çalışma ile, yeni çek türlerinin renk farkı ile düzenlenmesi ve keşide edilmesi sonucunda ortaya çıkacak sonuçlar ele alınacaktır.

ABSTRACT

The law on checks has been amended through the Check Law No. 5941. In an effort to reduce the problems arising from the practices of Law No. 3167, a number of new practices have been introduced. The law, for the first time has made a distinction between the merchant checks and non-merchant ones. In addition to this, clauses with regard to issuing both types of checks to the bearer have been amended as well. In this study, the results which will arise from issuing the check types through color separation and their drawing.

Çek, Çek türleri, Ticaret Hukuku.

Check, Types of Checks, Commercial Law.

I. GENEL OLARAK

Ticaret hukukunda, TTK. m. 692-735 arasında çeke ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak uzun yıllar uygulamada ortaya çıkan sorunlar, çek hamilinin özel olarak korunması ve çek keşidecisinin de özellikle karşılıksız çek suçu ile cezalandırılması gerektiğini ortaya

* Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi.

koymuştur. Bu nedenle 1985 yılında 3167 sayılı Kanun¹ çıkarılmıştır. Aynı şekilde 3167 sayılı Kanunun bir takım sorunları çözmede yetersiz kalması nedeniyle de 2003 yılında bu Kanuna 4814 sayılı Kanunla² geniş çaplı değişiklikler yapılmıştır. Özellikle TTK.' da çek için geçerli olan şekli şartların yanında 3167 sayılı Kanuna yapılan değişiklikle keşidecinin vergi kimlik numarası da zorunlu şekil şartı olarak girmiştir. Keşidecinin vergi kimlik numarasının bile zorunlu şekil şartı olup olmadığı yolunda doktrinde her iki yönde de görüşler³ varken, uygulamada Yargıtay'ın hukuk daireleri bunun zorunlu şekil şartı olmadığı⁴ yolunda ceza daireleri de zorunlu şekil şartı olduğu⁵ yolunda kararlar vermiştir. Yeni Kanun düzenlemesi ile de zorunlu şekil şartı olmaktan çıkmıştır.

2003 yılı değişikliğinden sonra 3167 sayılı Kanun üzerindeki özellikle cezai sonuçları üzerindeki tartışmalar bitmemiş ve karşılıksız çek keşide etme suçunu işleyenlerin sayısı yüz binlere yaklaşmıştır. Bunun üzerine yeni bir Tasarı hazırlanmış ve bu Tasarı 2009 yılı sonuna doğru 5941 sayılı Kanun⁶ adı da **Çek Kanunu** olarak yasalaşmıştır.

5941 sayılı Çek Kanunu (ÇekK), bir çok yönden değerlendirilmeye muhtaçtır. Özellikle çek suçları, şikayet hakkı sahiplerinin tespiti, ileri tanzim tarihli çeklerin vadeli hale gelip gelmedikleri, çekin şekil şartlarının değiştirilip değiştirilmediği, tacir ve tacir olmayanların çekleri ve kanunen hamiline çek, çeki ödeme taahhüdü ve çek türlerinin renkleriyle ayrılması gibi konular, bir çok yönlerden karışıklığa meydan verebilecek niteliktedir. Ancak bir detay olarak yukarıda vergi kimlik numarasının çek üzerinde bulunup bulunmamasının ortaya çıkardığı sorunlarda olduğu gibi biz de, benzer bir detaydan yola çıkarak, ÇekK.'nın, çekleri *tacir çeki*, *tacir olmayanların çeki* ve *hamiline çek* olarak ayırması (ÇekK. m. 2/6) ve bunların *açıkça ayırt edilecek şekilde bastırılmasının* ortaya çıkaracağı sonuçlar üzerinde duracağız.

¹ 03.04.1985 T. ve 18714 sayılı RG.

² 08.03.2003 T ve 25042 sayılı RG.

³ KENDİGELEN, A., Çek Hukuku, 4. Bası, İstanbul, 2007, s. 105, PULAŞLI, H., Kıymetli Evrak Hukuku, (2009), 9. Bası, Ankara, 2009, s. 200, YILDIZ, Ş., "4814 Sayılı Yeni Çek Kanunun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkarabilecek Bazı Sorunlar", www.e-akademi.org/makaleler/syildiz-1.htm, parç.20, ÖZTAN, F., Kıymetli Evrak Hukuku, 16. Bası, Ankara 2009, s. 242, NARBAY, Ş., "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi", (2003), Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 1-2, Haziran 2003, s. 483, Aksi görüş, POROY T./ TEKİNALP P., Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 18 Bası, İstanbul, 2007, N. 498, s. 294, ÜLGEN H./HELVACI. M/ KENDİGELEN A/ KAYA, A., Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2006, s. 106. MEMİŞ, T., "Vergi Kimlik Numarasının Çekin Geçerliliğine Etkisi", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XXI, Ankara 2006, s. 175

⁴ Yargıtay HGK, 08.06.2005 T ve 2005/12/357E, 2005/363 K., GÜNAY, E., Uygulamalı Çek Rehberi, Ankara, 2009, s. 20, Yargıtay 12. HD, 20.10.2005 T ve 2005/16626 E, 2005/20335 K Sayılı İlamı, Sinerji Mevzuat ve İctihat Programları

⁵ Yargıtay 10. CD. 20.01.2009 T. ve 2007/657 E, 2009/311 K., 11.05.2009 T ve 2007/13710 E, 2009/8879 K. sayılı İlamları, Sinerji Mevzuat ve İctihat Programları.

⁶ 20.12.2009 T. ve 27438 sayılı RG.

II. ÇEK TÜRÜNÜN RENKLERİYLE BİRBİRLERİNDEN AYRILMASI

A- Renklerine Göre Çek Türleri

Çek Kanunu. m. 2/6'da “..Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler, açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır” denilmekte⁷ ve bir önceki cümlede de çek defterlerinin baskı şeklinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca(TCMB) yayımlanacak Tebliğ ile düzenleneceği belirtilmektedir. Nitekim TCMB.’de 2010/2 Tebliği⁸ ile çeklerin açıkça ayırt edilebilmesini renklerini farklılaştırarak yapmıştır. 3167 sayılı Kanun döneminde⁹ de çeklerin baskı şekli TCMB. tarafından belirlenmişti.

Merkez Bankasının 2010/2 Tebliğinin 3 maddesinin (d) bendine göre, çekler gruplarına göre farklı renklerde ve isimleri yazılarak düzenlenmiştir. Buna göre;

1.Tacir çekleri, zemini LACİVERT olan çerçeve içerisinde beyaz renkte TACİR ibaresi konularak düzenlenecektir.

2. Tacir olmayan kişi çekleri, zemini YEŞİL olan çerçeve içerisinde beyaz renkte TACİR OLMAYAN ibaresi konularak düzenlenecektir.

Tacir ve tacir olmayan kişilerin çekleri bu şekilde ayrıldıktan sonra ÇekK m. 2/6 ile hamiline çeklerin de diğer çeklerden ayırt edilecek nitelikte bastırılacağı belirtilmektedir. Tebliğ ile tacirlerin düzenleyecekleri hamiline tacir çekleri ile tacir olmayan kişilerin düzenleyecekleri hamiline çekler de birbirinden renkleri ve üzerlerine yazılan isimler yoluyla ayırt edilmiştir.

1.Hamiline düzenlenecek tacir çekleri, zemini KIRMIZI olan çerçeve içerisinde beyaz renkte TACİR HAMİLİNE ibaresi konularak düzenlenecektir.

2. Hamiline düzenlenecek tacir olmayan kişi çekleri, zemini KAHVERENGİ olan çerçeve içerisinde beyaz renkte TACİR OLMAYAN HAMİLİNE ibaresi konularak düzenlenecektir.

Tebliğ düzenlemesi ile artık Türkiye uygulamasında çeklerin renkleri ile anılır olması amaçlanmaktadır. Gerçekten renkleriyle ön plana çıkan bir takım uygulamalar ülkemizde ve uluslar arası alanda

⁷ TTK anlamında çeklerin mutlaka bankalar tarafından bastırılması gerektiğine dair hüküm bulunmadığından 3167 sayılı Kanunun uygulaması döneminde doktrindeki tartışma, artık bankalarca bastırılan matbu çeklerin kullanılması gerektiği ile son bulmuştur. Aksi halde çekin çek vasfını kaybedecektir. Bakınız. REİSOĞLU, S., Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı Ankara, 2003, s. 48, KINACIOĞLU, N., Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara, 1999, s. 270, KENDİGELEN, s. 70, DONAY, S., Son Değişiklikler Açısından Çek, İstanbul, 1986, s. 9-11, İMREGÜN, O., Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1998, s. 121, KAYAR, İ., Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara,2006, s. 170, dipnot 5, Aynı şekilde Yargıtay’ın 14.12.1992 T ve 1/5 sayılı içtihadı birleştirme karar uyarınca da zorunlu şekil şartı kabul edilmiştir. 06.05.1993 T ve 21573 sayılı RG.

⁸ 20.01.2010 T ve 27468 sayılı RG.

⁹ TCMB 2003/1 Tebliği, 09.04.2003 T ve 25074 sayılı RG. Bu Tebliğin 2/f bendinde bankalarca çek yapraklarının istenilen renk ve desende bastırılacağı belirtilmekteydi.

bulunmaktadır. Pasaport Kanunu göre hususi pasaportlar yeşil renkte bastırılmakta ve “Yeşil Pasaport” olarak bilinmektedir. Yine ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanması hakkındaki Kanunda “Yeşil kart” adında bir sağlık karnesi bulunmaktadır. Aynı şekilde gazetelerde sarı sayfaların reklam sayfaları olduğu tereddütsüz bilinmektedir. Uluslar arası uygulamada, Uluslar arası İç Denetim Enstitüsü(IIA) tarafından geliştirilen iç denetim standartları bir kitap haline getirilip kırmızı renkte basıldığı için “Kırmızı Kitap”¹⁰ olarak bilinmektedir. Avrupa Birliği içinde Komisyon tarafından, “Topluluğun Mali Çıkarlarının Cezai Korunması” bağlamında öneriler içeren bir kitap yayınlanmış ve buna “Yeşil Kitap”¹¹ denilmiştir. Dolayısıyla bir uygulama, renk farkı öne çıkarılarak yerleştirilmek isteniyorsa o rengin, ortaya diğer renklerle ilgili problem çıkarmaması gerekir. Bir düzenleme hukuk sistemine ilk defa getiriliyorsa, istenilen şartlarda ve şekillerde düzenleme yapılması mümkündür. Ancak ÇekK. ile düzenleme yapılırken TTK.’daki çek hükümleriyle olan ilişkilerine dikkat edilmesi gerekir. Çelişik durum oluşacaksa yeni düzenleme ile TTK.’daki ilgili hükümlerin ilga edilmediği de belirtilmelidir. Gerçi, ÇekK. m. 1/2 ‘de “Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır” denilmişse de sorunların çözümünde sadece genel-özel ilişkisi yetmemektedir.

B- Renkleri Farklı Çeklerin Ortaya Çıkaracağı Sorunlar

Lacivert çek olan tacir çeki ile yeşil çek olan tacir olmayan kişi çeklerinin uygulamada renk farklarıyla yerleştirilmek isteniyorsa, bir çok sorunla karşılaşılacaktır. ÇekK. anlamında, lacivert veya yeşil çeklerin keşide edilirken üzerindeki lehtar kısmı mutlaka doldurulması gerekmekte olup uygulamada da görüldüğü üzere TTK. m. 697 anlamında başlangıçta kanunen emre sayılan bu çeklerin çek tedavüle çıkmadan menfi emre kaydı konularak nama dönüştürülmesi hem TTK. açısından hem de ÇekK. açısından bir sıkıntı oluşturmamaktadır. Çünkü nama yazılı çekler için ayrı bir renkte çek baskı şekli aranmamıştır. Ancak diğer devir şekillerinde birçok sorunla karşılaşmak mümkün olacaktır.

Türk Ticaret Kanunu ile ÇekK. arasında çelişki yaratacak hususlardan birisi, lehtar kısmı doldurulduğu halde TTK. m. 697’de keşideciye verilen haklar arasındaki, “veya hamiline” ibaresi yazılamayacak olmasıdır. Aynı şekilde lehtar kısmı gerçek kişinin adı soyadı, tüzel kişinin ise ticaret ünvanı şeklinde tam yazılması gereğidir. Oysa 3167 sayılı Kanunun uygulandığı dönemde Yargıtay¹², lehtar şartının TTK. m. 692’de zorunlu şartlardan olmadığından TTK. m. 697 uyarınca lehtar kısmı yanlış olarak doldurulmuş olsa da, bu tür çekleri hamiline çek kabul edilmesi

¹⁰ ÖNDER, M.F., Türk Hukukunda İç Denetim ve Uluslar arası Standartlara Uyumu, Ankara, 2008, s. 129 vd.

¹¹ TEZCAN, D., Topluluğun Mali Çıkarlarının Cezai Korunması ve Avrupa Savcılığı Hakkında YEŞİL KİTAP, İzmir, 2003, s.3

¹² Yargıtay 12. HD. 27.12.2005 T ve 2005/22481 E, 2005/26152 K . ve 10. CD. 11.04.2005 T ve 2004/15452 E, 2005/3322 K sayılı İlamları, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, Yargıtay söz konusu kararlarda lehtar kısmında firma adı veya işletme adı yer alan çekleri hamiline çek olarak kabul etmektedir.

yolunda kararlar vermektedir. Ancak ÇekK. m. 2/9'da, TTK. açısından geçerli olan çeklerin ÇekK'ya aykırı olsa bile geçerliliğini etkilemeyeceği belirtildiğinden, yine de lehtar kısmının keşideci tarafından doğru şekilde yazılması gerekecektir. Kasdi olmayan yanlışlıkların (işletme adı yazılması halinde olduğu gibi lehtar ortaya koyacak nitelikte) yapılması durumunda yine de bu çek, hamiline işlev görmeyecek ve lehtarının ortaya çıkarılabildiği ölçüde lacivert veya yeşil çek özelliğini taşıyacaktır. Aksi halde ÇekK. m. 7/1 ve 7/9 uyarınca hapis cezası ile karşılaşması¹³ ihtimali doğacaktır. Gerçi ÇekK. m. 7/1 de açıkça "Tacirin ticari işletmesi ile ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenlenenin" ve 7/9'da da hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenleyen kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Burada sadece tacir olan kimsenin kendi lacivert çekini kullanmadan bir başka tacir olmayan kişiye ait çeki, ticari işletmesi için kullanımın cezalandırılması ile lacivert çeki veya yeşil çeki bulunan kişinin kırmızı veya kahverengi çek düzenlemesi suç olarak öngörülmektedir.

Lacivert çek keşide eden tacir TTK. m. 730/I-1 atfı gereği TTK. m. 585'in verdiği hak dolayısıyla lehtar kısmına kendi adını yazabilecektir. Böyle bir durumda ilk ciroyu kendisi yapması gerekecektir. Bunun bu haliyle ÇekK. ile bir çelişkisi bulunmamaktadır. Ancak TTK. m. 730/I-4'ün atfı gereği devreye girecek olan TTK. m. 595 ve 596 uyarınca, çekin lehtar kısmına kendi adını yazan keşideci, ciroyu hamiline işlev gören beyaz ciro yaptığı zaman senet hamilinin hakları, hamiline senet üzerindeki hakları gibi olacaktır. İşte böyle bir durumda lacivert çek, ÇekK. uyarınca hamiline dönüştürülememekle beraber, aynı amacın bu yolla elde edilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır¹⁴. Hamiline çek kabul edildiği takdirde lacivert renk ile ayırmanın bir anlamı olmayacaktır.

Lacivert çek veya yeşil çekin hamiline düzenlenemeyeceği belirlendikten sonra acaba hamiline olan kırmızı veya kahverengi çekler emre veya nama düzenlenebilecek midir?

Türk Ticaret Kanunu sisteminde çek kanunen emre sayıldığı için nama veya hamiline dönüştürülebilmekte iken ÇekK. uyarınca çıkarılan Tebliğ hükümlerine göre hamiline yazılı olan çeklerin emre veya nama düzenlenmesinin ÇekK. ile cezalandırılmadığı, cezalandırma için açık kanun hükmünün bulunması gerektiğinden emre veya nama düzenlenmesine bir engel bulunmamaktadır¹⁵. Ancak, renkleriyle çeklerin Türk hukukunda tanınması ve bilinmesi amaçlanıyorsa bu tür uygulamanın, çek türlerindeki renklerin belirginliğini bertaraf etmesi karşısında istisna olarak görülmesi gerekir. ÇekK.'nın amaçlarından biri de ÇekK.'nın Genel Gereğesinde açıklandığı üzere, keşidecinin hukuka aykırılıkları, perdelemeleri, başkasının

¹³ ÖZGENÇ İ., Çek Kanunu, 2. Bası, Ankara 2010 s. 51-52, PULAŞLI H., Çek Hukuku, (2010), Ankara 2010, s. 24

¹⁴ SEVEN, V., "Yeni Çek Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi ve Mevcut Duruma Etkisi" Çek Hukuk Semineri, 19.01.2010, İzmir, s. 2, http://www.hukukmerkezi.Org/index.php?option=com_content

¹⁵ PULAŞLI, (2010) s. 27

arkasına gizlenmeleri, kayıt dışı ekonominin ve karaparannın aklanması ile terörün finansmanının önlenmesi olduğundan¹⁶ hamiline çek hesabı açtıran kişi zaten lehtarını yazarak yukarıdaki ihtimalleri zayıflatmaktadır. Ama yine de çekler renkleriyle anılacaklarsa bu husus istisna olarak kalmalıdır.

III. ÇEK KEŞİDE EDİLEBİLMESİNDE ARANAN ŞARTLARDA YAŞANACAK SORUNLAR

A- Lacivert Çek Olan Emre Tacir Çeklerinde Keşidecilik Sifatının Tespiti

Çek Kanununun amacında, sadece çek hamilini korumak ve keşidecisini cezalandırmak olmadığı ve bunun yanında kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmakta vardır. Dolayısıyla çek uygulamalarında piyasa menfaati ve kamu menfaati de çek ilişkisi içinde dikkate alınacağı anlaşılmaktadır. ÇekK.'nın Genel Gereğesinde de bu hususlar geniş bir şekilde açıklanmıştır. Çeklerin keşidecilerine göre tacir çeki ve tacir olmayanların çeki ve kanunen emre ve kanunen hamiline yazılı olması şeklinde ayrılması da bu gerekçeye dayanmaktadır. Acaba ticari hayatta bu ayırım, istenen amacı sağlayabilecek midir? Bu sorunun cevabını, keşide etme şartları çerçevesinde ele almakta fayda bulunmaktadır.

Gerçek kişi tacirlerin ve tüzel kişi tacirlerin tacir çeki keşide edebilmeleri için bir banka ile çek anlaşması yapmış olmaları gerekir. Bunun için tacirlerin, tacir çeki hesabı açtırabilmesi ÇekK. m. 2/3'de imzasının gerektiği belirtilmiştir. TTK. m. 695/I'de çek hesabı açılabilmesi için açık veya zımnî imkanların bulunmasının aksine burada yazılı bir başvuru yapmaları gerekmektedir. ÇekK. anlamında tacir olanlarla TTK. m. 14 anlamında tacir olanlar arasında, tacir çeki hesabı açtırabilme anlamında bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Bunlarla ilgili hususları aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

Bir gerçek kişinin, tacir çeki hesabı açtırmasında ilk aranan şart, gerçek kişinin tacir olmasıdır. TTK m. 14'ün şartlarını taşıyan bir işletmesi olan gerçek kişi, bu ticari işletmesini henüz ticaret siciline tescil ettirmese de tacir olduğu halde ÇekK. m. 2/2 anlamında tacir, ticaret sicil kayıtlarını, yazılı talebine eklemese tacir çeki hesabı açtıramayacaktır. TTK. anlamında tacir olan kişi henüz ticari işletmesini tescil ettirmeden bankadan tacir çeki hesabı açtırsa ÇekK. m. 7/2 uyarınca ilgili banka görevlisine adli para cezası, ÇekK. m. 7/3 uyarınca da hesap açtıran kişiye hapis cezası uygulanacaktır. Burada tacir sayılma bakımından açık bir çelişki bulunmakla birlikte ÇekK.'nın amacı dikkate alındığında zaten gerçek kişi tacirin işletmesini ticaret siciline tescil ettirmesi bir zorunluluk olduğundan, bu

¹⁶ Çek ile ilgili hususların özel hukuk ilişkisi olduğu halde kamu hukukuna özgü sayılan düşünceler doğrultusundaki hükümlerin hakim kılınması sorunları çözmekten ziyade artıracaktır. Aynı görüşler için bakınız. KENDİGELEN, s. 416, HELVACI, M., "Çek Kanunu Tasarısının Genel Olarak Değerlendirilmesi", Batider, Aralık 2009, C. XXV, S. 4, s. 239, NARBAY, Ş., "5941 sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi", (2010), Terazi Dergisi, Y. 5, S. 43, Mart 2010, s. 67.

zorunluluğun pekiştirildiği anlamı çıkmaktadır. Gerçek kişi tacir sıfatını kazanmış olsa da ticaret sicil kayıtlarını getirdiği takdirde bankadan tacir çeki hesabı açtırabilecektir.

Ayrıca, TTK.'daki tacirlerle ilgili bir kısım hükümlerin esnaflara da uygulanabilmesi (işletme adı kullanma, hapis hakkından yararlanma, ücret ve faiz isteme hakkı ile ticari işletme rehninden yararlanma) imkanına ÇekK. ile önemli bir ilave yapılmıştır. Bu da, esnaflar da tacir çeki hesabı açtırabilecektir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bir ticari faaliyet yaptığı takdirde esnaf sayılan her gerçek kişi bankadan tacir çeki hesabı açtıramayacaktır. Esnaflar da, esnaf oda kayıtlarını sunarak tacir çeki hesabı açtırabilecektir. Ancak tacir çeklerinin ticari işlerde kullanılmasının istendiği bir yerde esnafın da esnaf faaliyetlerinde tacir çeki kullanmaları bir çelişki gibi görülebilir.

B- Çek Keşidesinde Temsil Sorunu

Gerçek kişi tacir BK. m. 449 ve devamı uyarınca ticari işletmesine ticari mümessili tek taraflı temsil yetkisiyle bile atadığı takdirde, bu ticari mümessilin olağan görevleri arasında BK. m. 450 uyarınca kambiyo taahhüdünde bulunmak vardır. Dolayısıyla ticari mümessil, gerçek kişi tacir adına çek düzenleyebilecektir. Bunun için ticari vekilin aksine açık bir yetkilendirmeye gerek bulunmamaktadır. Ancak ÇekK. m. 2/3'de "Çek hesabı, ilgilinin, vekilinin veya yasal¹⁷ temsilcisinin imzası olmadan açılmaz" denilmekte, 5/3 maddesinde ise, "Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil tayin edemez" denilmektedir. Bu iki hüküm bir çelişkiye ve karışıklığa yol açacak niteliktedir.

Çek Kanunu m. 2/3 anlamında bir gerçek kişi tacirin ticari mümessili var ise çek hesabını da tacir olarak kendisi açmış ise artık ticari mümessili çek keşide edemeyecektir. 3167 sayılı Kanun döneminde uygulamada çek düzenleme yetkisi devredilebilmekte ve çıkan uyuşmazlıklarda da hesap sahibi sorumluluktan kurtulma yolunu seçebilmekteydi¹⁸. Bunun yerine ticari mümessil tacir adına çek keşide etmek istiyorsa tacir adına çek hesabını ticari mümessil olarak açtıracaktır. Ancak ÇekK. m. 5/3'e bakıldığı zaman "Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi halinde bu çekten dolayı hukuki ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir" cümlesinden sanki ticari mümessil tacir adına çek hesabı açtırıp çek keşide edemeyecekmiş gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysa ÇekK. m.5/3'e bir bütün olarak bakıldığında yapılmak istenen, gerçek kişi tacirin kendi adına çek hesabı açtırdıktan sonra, çek keşide etmesi konusunda bir başkasını temsilci tayin edemeyecek olmasıdır. Böylelikle, 3167 sayılı Kanun döneminde vekaleten çek düzenlemenin kötüye kullanılmasının yaygınlığının¹⁹ önüne geçilmek istendiği anlaşılmaktadır. ÇekK. m. 5/3'de

¹⁷ Yazarlardan KENDİGELEN, yasal sözcüğünün sadece kanuni temsili kapsamaması iradi temsili de içine alması bağlamında kanuni sözcüğünün kaldırılması gerektiğini savunmuştur. KENDİGELEN, s. 423

¹⁸ ÖZGENÇ, s. 76

¹⁹ ÖZGENÇ, s. 77

açıkça çek hesabı sahibi denildiğine göre bunun anlamı, tacirin önceden bankadan kendi adına çek hesabı açtırmış olmasıdır. Üstelik 2/3 maddedeki düzenleme ile ticari mümessilin olağan işlemi sayılan çek keşide edebilmesi için, tacir için ticaret sicil kayıtları sunulacağından bu kayıtlardan hem ticari mümessilin kayıtları, hem de adına hesap açtırılan kişinin tacir olduğu anlaşılacaktır. Çünkü ÇekK. m. 1'de belirtildiği üzere amaçlarından en önemlilerinden biri, kayıt dışılık ile mücadele etmektir.

Çek Kanunu m. 2/3 hükmünden tacirin kendi çek hesabı üzerinden temsilcisine çek düzenlemeyeceği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bununla beraber, temsilcinin temsil yetkisine dayanarak, tacirin tacir çeki hesabından çek keşide etmesi halinde sorumluluğun keşideci de olduğu belirtilmektedir. Bu hükümden, temsilcinin hiç sorumluluğu olmadığını söylemek, eski uygulamayı tersine çevirmek anlamına gelecektir. ÇekK.'nın Gerekçesine bakıldığında hesap sahibi tacirin sorumluluktan kurtulması yerine bilakis sorumluluğun içine alınmasının amaçlandığı görülecektir. Dolayısıyla temsilciyi tamamen sorumluluktan çıkarmak olmaz. Asli sorumluluğun ve hukuki sorumluluğun hesap sahibi tacirde olduğu vurgulanmak istenmiştir. Burada şöyle bir soru akla gelebilir. Acaba tacirin, temsil yetkisine dayanarak temsilciye çek düzenletmesinin aksine, TTK. m. 730/I-3 'ün atfı gereği çekler hakkında da uygulama alanı bulan TTK. m. 590 uyarınca bir kişinin temsil yetkisi olmadığı halde tacirin çek hesabından çek keşide etmesi durumunda sorumluluk kime ait olacaktır? ÇekK. m. 2/3 uyarınca yetkili temsil durumunda bile tacirin çek hesabı üzerinden temsilcinin çek keşide etmesi mümkün olmadığına göre, yetkisiz temsil durumunda çek keşide etmesi halinde sorumluluğun yine tacirde olduğu söylenemez. Burada TTK. m. 590 uyarınca sorumluluk imza atanda olmalıdır. Bu durumda hukuki olarak TTK. m. 724 uyarınca sahte çek hükümleri, cezai anlamda da resmi evrakta sahtecilik veya dolandırıcılık hükümleri uygulama alanı bulmalıdır. Hukuki sorumluluk yönünden, tacirin de çeki muhafaza görevindeki kusuru oranında sorumlu olabileceği unutulmamalıdır.

Tacir kendisi adına çek hesabı açtırırken ve kendisine her çek defteri verilmesi talebinde bankaya *çek hesabı açma yasağı bulunmadığına dair yazılı beyanda* bulunacağı ÇekK. m. 2/3 belirtilmiş ve tüzel kişi tacirlerin temsilcileri de buna dahil edilmiştir. Tüzel kişi tacirlerin temsilcileri için geçerli olan kural gerçek kişi tacirin ticari mümessili için de aranacağı belirtilmemiştir. Kanaatimizce, tüzel kişi tacirin örnek olarak bir anonim şirket yönetim kurulu üyesinin daha önceden çek hesabı açma ve çek keşide etme yasağına tabi olmasından dolayı, şirketin çek hesabı açmaktan yoksun kalması, şirketlerin yasadışı yöneticilerle çek işlemleri gerçekleştirmeleri anlamında itibarını artırmakta ve çekleri güvenli hale²⁰ getirmekle birlikte (ÇekK. m. 2/4) şirketi ve diğer temsilcileri cezalandırmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Ancak yine de evleviyet kuralı gereği bir gerçek kişi tacirin ticari mümessilinin de tacir adına çek hesabı açtırırken çek hesabı açma yasağı bulunmadığına dair beyanı aranmalıdır. ÇekK.'da bu husus açıkça düzenlenmediğinden ticari mümessilin böyle bir beyanına gerek

²⁰ OĞUZOĞLU, A.Ç/ OĞUZOĞLU, Ö., Çek Kanunu 9. Bası, Ankara, 2010, s. 74

bulunmamakla birlikte tüzel kişi tacirin temsilcilerine de böyle bir şart getirilmiş olması ileride muhtemelen iptal konusu yapılabilecektir. Çünkü bu husus şirketler hukuku yönünden birçok hukuki sorunlar doğuracak niteliktedir.

Açılmış olan bir çek hesabı, gerçek kişi tacir çeki hesabı olmadığı halde hesap sahibi kişinin bir şirketin ortağı olması, yönetiminde bulunması veya temsilcisi olması ve tüzel kişi şirketin ticari faaliyetleriyle irtibatlandırıldığı ölçüde bu çek hesabı tüzel kişi tacir çeki hesabı sayılacaktır. Bu ilişkilendirebilmeyi çek hesabının bulunduğu banka şubesi, ilişkilerin varlığına yönelik emarelerden çıkaracaktır. ÇekK. m 4/2'deki bu hüküm ile tacir olmayan çeki (yeşil çek), kullanıldığı alana göre lacivert çek sayılabilecektir. Ancak amaç renklerine uygun kullanımı sağlamak olduğu bir yerde tespit yapıldıktan sonra banka tarafından durum Gelir İdaresi Başkanlığına bildirilecektir. Bu bildirim dışında bankanın yapacağı başka herhangi bir işlem düzenlenmemiştir. Oysa ÇekK. m. 7/1 uyarınca tacir ticari işletmesiyle ilgili tacir olmayan kişinin çekini kullandığı veya kullandırttığı takdirde hapis cezası ile karşı karşıya kalacaktır. Burada Gelir İdaresi Başkanlığının ne yapacağı açıklanmamakla birlikte Maliye Bakanlığı'nca denetim amaçlı Vergi Usul Kanunu hükümlerinin devreye sokulması da dahil Cumhuriyet savcılıklarına ihbarda bulunulması gibi tedbirlerin devreye girebileceğini düşünüyorum. Tacir olmayan kişilerin çeklerinin ticari işletme için kullanılıp kullanılmadığının Bakanlıkça tespiti ve tespit yapılmışsa Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunup bulunmama konusundaki yetkinin sınırı gösterilmemesi bir eksiklik olmuştur.

Tüzel kişi tacirlerin temsilcilerinin de ismi (ÇekK. m. 2/8) çek üzerinde yer alması gerekmektedir. Böyle bir düzenleme yerinde bir düzenleme olmuştur²¹. Gerçekten uygulamada özellikle şirket adına açılan çek hesaplarında karşılıksız çek keşide etme suçunu işleyen şirket temsilcilerinin tespitinde güçlükler yaratıyordu. Çünkü 3167 sayılı Kanun açısından bu durum düzenlenmemiş sadece çekin işleyen hesap numarasına yer verilmişti. ÇekK düzenlemesi ile artık lacivert çek üzerinde şirket yetkililerinin ismine de yer verilecek olması davaların uzamasını önleyecektir.

C- Tacir Çeki Keşide Etmenin Amacının Tespiti

Lacivert çeklerin tacirin ticari işletmesi ile ilgili işler için keşide edilmesi gerekmektedir. Gerçi ÇekK.'da açıkça bu şekilde bir düzenleme yapılmamıştır. Sadece ÇekK. m. 7/1'de tacirin ticari işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerde tacir olmayan kişinin çekini kullanması veya kullandırtması suç olarak öngörüldüğünden bu kuralın zıt anlamında çıkan sonuç, tacirin ticari iş ve işlemlerinde lacivert çekini kullanması gerektiğidir. Ancak ticari işletmesi dışındaki konularda lacivert çek kullanıp kullanamayacağı konusunda bir hüküm bulunmamakla birlikte ÇekK. m. 2/6'ın gerekçesinde tacir çekinin münhasıran ticari ilişki çerçevesinde düzenlenebileceği belirtilmektedir. Tüzel kişi tacir bakımından tüm borç ilişkileri ticari sayıldığı için bu husus

²¹ KENDİGELEN, s. 423

kabul edilebilir sayılsa da gerçek kişi tacirin adi alanı da bulunduğundan ticari ilişki dışındaki alanlarda tacirin çekini kullanmasına engel olunmasını doğru bulmamaktayım. Çünkü kıymetli evrakın en önemli özellikleri tedavül, kolaylık ve güvenlidir. Zaten çek hesabı açılmasında şekli şartların ağırlaştırıldığı bir yerde tacirin ticari ilişkileri dışındaki borçlarını sadece nakit ödemesi veya diğer senet türleri ile ödemeye zorlanması yerinde değildir. Bu tür zorlamalar çek kullanımı azaltır²². Ayrıca TTK Tasarısı ile ultra vires kuralından vazgeçileceği bir yerde tacirlerin lacivert çeklerini ticari alanlarıyla sınırlamak yerinde değildir. Bir tacir lacivert çek hesabı açtırmışsa artık yeşil çek hesabı olmayacaksa gerçek kişi tacirlerin adi alanlarında şirketlerin de ticari faaliyetleri dışında sosyal sermaye örnekleri sayılan eğitim, kültür, sağlık ve sosyal alanlardaki yardım faaliyetlerine yönelik ödemelerini tacir çeki ile yapabilmelidirler. Üstelik çeklerde renk ayrımı ile öncelikle çeklerin tacirlere veya tacir olmayanlara ait olduğunun kişiler tarafından rahatlıkla bilinmesi amaçlanmalı, yoksa hangi hukuki ilişki sonucunda verildiği şüphesi ile uğraşılmamalıdır.

Kamuya yararlı dernek ve vakıflar ticari işletme işletmeler de tacir sayılmamaktadır. Acaba bu dernek ve vakıflar araç niteliğinde ticari işletme faaliyetleri için çek hesabı açtırmak istediklerinde, lacivert çek mi yoksa yeşil çek hesabı mı açtıracaklardır? ÇekK, tacir olmadığı halde tacir çeki hesabı açtırana da hesabı açan banka görevlisini de cezai olarak sorumlu tutmaktadır. Hal böyle olunca dernek veya vakıf olduğunu gösteren kayıtları ile dernek veya vakfın ticari işletmesinin temsilcisi olduklarına gösteren kayıtlarla bankaya başvuru yapan kişilere kanaatimce banka tarafından tacir olmayan kişi çeki hesabı açılmalıdır. Çünkü kamuya yararlı dernek veya vakıf olduklarından tacir sayılmadıkları için ticari işletmesine yönelik ticari faaliyetler amaç değil araçtır. Burada aracın değil amacın önceliğine bakılmalıdır.

IV. RENKLERİYLE AYRILAN ÇEKLERDE TAHVİL SORUNU

Yukarıda çekin keşide edilmeden emre, nama ve hamiline düzenlenebilmesi şartlarını ÇekK. ile bağlantılı olarak açıkladık. Çekin kanunen emre ve hamiline düzenlenmiş olması dikkate alındığında acaba her iki grup çekin renginin farklı ve ismen de çek üzerinde belirtilmiş olmasına rağmen tedavülde iken TTK. m. 562 uyarınca tahvilinin sonuçları ne olacaktır?

Türk Ticaret Kanunu m. 562/I uyarınca kanunen emre olan çek, çekte imzası bulunanların oybirliği ve senet üzerine bunun yazılması suretiyle hamiline dönüştürülebilir. Uygulamada pek rastlanmayan ancak teoride mümkün olan bu hususta ÇekK.'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak ÇekK.'nın amaçları gözetildiğinde ve açıkça da keşidecinin emre çekini hamiline başlangıçta düzenlemesini ÇekK. yasakladığı dikkate

²² KAHYAOĞLU, E. C., "5941 Sayılı Çek Kanunu ile İlgili Bazı Tespitler", Kazancı Dergisi, S. 67-68, 2010, s. 141.

alındığında bu tahvilin yapılamayacağı sonucu çıkmaktadır. Çünkü emre çekin hamiline dönüştürülmesine keşideci de onay vermelidir. Onay vermiş bile olsa, keşidecinin bankadaki hamiline çek hesabı ayrı olduğuna göre, emre çek hesabından hamiline çekin bedelinin bankaca da ödenmesi mümkün olmayacaktır. Bu durum aynı zamanda bankanın da sorumluluğunu gerektirmektedir. Çünkü ÇekK. m. 4/3 uyarınca banka emre düzenlenmiş çek olduğu halde tahvil yoluyla hamiline düzenlenmiş çeki ibrazda gördüğü zaman (tespit tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde) durumu Cumhuriyet Savcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirecektir. Burada tespit tarihi denilmesiyle bankaya bir takdir hakkı verilmiş olmakla birlikte, çekler renkleriyle ayrı oldukları için zaten belirlenmesi kolaydır, bu yüzden ibraz tarihine göre bir süre öngörülmesi yerinde olurdu²³. ÇekK. m.7/9 uyarınca da hamiline çek düzenleyen kişinin cezalandırılacağı belirtilmekle beraber, çekte imzası bulunan kişilerin tamamı tahvili onaylamış olduklarından hepsinin cezalandırılmasını yoluna gidilmesi amacı aşan bir husus olur. Çünkü ilgili maddede açıkça düzenleyen kişi denilmektedir. Çek keşide edilirken emre olduğu halde hamiline düzenlenirse cezalandırma yoluna gidilecektir. Çekin emre bile düzenlenmiş olsa ciroların beyaz ciro şeklinde yapılmasına engel olmadığı için pratik olarak emre çekin hamiline tahviline pek ihtiyaç da kalmamaktadır. Çeklerin renkleriyle anılır olması durumunda çekte imzası bulunanların onayını almak da güç olacaktır.

Kanunen hamiline yazılı bir çekin emre veya nama tahvil edilmesi de TTK. m. 562/II uyarınca mümkündür. Bunun için yukarıdaki oybirliği kuralı geçerli olmakla birlikte oybirliği sağlanamadığı durumlarda senet üzerinde değişikliğe imza atanlar, çekin değiştirilmiş hali olan emre veya nama halinden sorumlu olacaklardır. ÇekK. açısından bu tahvile bakıldığında bunun da TTK. açısından geçerli olsa da pek mümkün olmayacağını görülmektedir. Çünkü, keşidecinin hamiline çek hesabı ayrı olduğuna göre, onun bu tahvile onay vermesi ayrı bir hesap numarası olan hamiline çek hesabından, emre çeki ödeyecek olması anlamına gelir. Bu durum, karışıklığa yol açar. Dolayısıyla renkleri ve isimleriyle ayrılmış bulunan çek türlerinin tahviline ÇekK. açısından olumlu bakmak doğru olmayacaktır. Ayrıca hamiline çek üzerinde açıkça hamiline kelimesi yazdığı için bu ismin yazılması çekin nama tahvili için yeterli olmaz. Çünkü aynı zamanda kanunen emre sayıldığı için emre değildir yazısı da yazılmalıdır²⁴.

Türk Ticaret Kanununda düzenlenmeyen nama düzenlenen senetlerin emre düzenlenen senetlere veyahut emre düzenlenen senetten nama düzenlenen senede tahvile ise doktrin²⁵ olumlu bakmaktadır. Dolayısıyla ÇekK. açısında nama çek için farklı bir renk ayırımı olmadığına göre engel bulunmamaktadır. Nama düzenlenen çekten emre düzenlenen çeki tahvil için emre düzenlenen senetten hamiline düzenlene senede tahvil kuralı, emre

²³ PULAŞLI, 2010, s. 55

²⁴ PULAŞLI, 2010, s. 28

²⁵ DOMANIÇ, H., Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi, C. IV, İstanbul, 1990, s. 42, ÜLGEN/KENDİGELEN/HELVACI/KAYA, s. 66, POROY/TEKİNALP, s. 92, PULAŞLI, 2009, s. 61,

düzenlenen çekin nama düzenlenen çeke tahvili için de hamiline düzenlenen senetten emre düzenlenen senede tahvil hükümlerinin uygulanacağıdır.

V. ÇEK TÜRLERİNDEKİ RENK VE YAZININ DEFİLERLE İLİŞKİSİ

Defilerin türleri ve sınıflandırılmasında doktrinde²⁶ fikir birliği bulunmamakla birlikte çoğunlukla senet metninden anlaşılan ve senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defi şeklindeki mutlak defi ile alacaklı kim ise ona karşı sahip olunan nispi defi şeklinde ikili ayırım kullanılmaktadır. Emre yazılı senetler için TTK. m. 737 ve hamiline yazılı senetler için TTK. m. 571'de hüküm bulunmaktadır. ÇekK. açısından bakıldığında defilerle ilgili olabilecek hususlardan biri, ÇekK. m. 2/6 uyarınca çek türlerinin TCMB. 2010/2 Tebliği ile düzenlenen farklı renk ve çek türü yazılı olmasının senet metninden anlaşılan mutlak defi sayılıp sayılmayacağı hususudur. Örneğin bir tacir kırmızı çek üzerine hamiline kelimesini silerek lehtar olarak bir kişinin ismini yazmasından sonra, ibraz zamanında hamil bankaya ödeme için ibraz ettiğinde, banka bu son hamile karşı bu çek (renginden dolayı) hamiline çektir ben bunu hamiline çek olarak kabul ediyorum diyebileceks, çek rengi, senet metninden anlaşılan defi grubuna girmiş olur. TTK. açısından emre olarak geçerli olan bu çekin sadece renginin farklı yazının da değiştirilmesi nedeniyle mutlak defi grubuna alınması doğru değildir. Ancak ileriki yıllardaki uygulamada tartışma konusu olacağına benzemektedir.

Bir diğer husus, ÇekK. m. 4/2 uyarınca tüzel kişi tacirlerin ortakları ya da hakimiyeti altında bulundukları şirketlerin temsilcilerinin tacir olmayan (yeşil, kahverengi çek) çekleri, şirket adına açılmış çek hesabı (lacivert çek, kırmızı) sayılabilmemesidir. Burada bir kanuni karine koyulmuştur. Bu husus, çek türlerini renkleriyle ayırmanın bir etkisizleştirme örneğidir. Amaç şirket adına yapılacak işlemlerin, kanuna karşı hile ile ortakları ve dolaylı temsilcileri ile elde etmenin önüne geçmektir. Oysa bu yapılırken, bir yandan da çek türlerini renkleriyle ayırmaktan vazgeçilmiş olmaktadır. Ayrıca bu hususun bankalarca tespit edilmesi gerekmektedir. Bankaların başlangıçta çek hesabı açılırken zaten bir araştırma yükümlülükleri bulunmaktadır. Buna ilaveten tedavül aşamasında bir gerçek kişi çek hesabının şirket ile doğrudan ilişkili olduğunun tespiti anlamında bankanın keşideci ile lehtar arasındaki havale ilişkisine dahil edilmesi çekin niteliği ile bağdaşmamaktadır²⁷.

Çeklerdeki renklerle ve defilerle doğrudan ilişki olmasa da dolaylı yoldan ilgili sayılan bir hususta, ileri tanzim tarihli çeklerle ilgidir. 5838 sayılı Kanunla²⁸ getirilen ve 3167 sayılı Kanuna eklenen geçici madde ile ekonomik kriz gibi etkenlerle bir ara çözüm olarak getirilen ileri tanzim tarihli çeklerin 31.12.2011 tarihine kadar, fiili olarak vadeli gibi sayılmasıdır.

²⁶ İMREGÜN, s. 21-23, PULAŞLI, 2009, s. 50-54, ÜLGEN-HELVACI/KENDİGELEN /KAYA, s. 48-52, POROY/TEKİNALP, s. 77-90, ÖZTAN, s. 47-51,

²⁷ HELVACI, s. 248, PULAŞLI, 2010, s. 55

²⁸ 28.02.2009 T ve 27155 sayılı Mükerrer RG.

ÇekK. gecici m. 1/5 ile 31.12.2011 tarihine kadar üzerinde yazılı keşide tarihindenden önce çeklerin bankaya ibrazın geçersiz sayılacaktır. Banka üzerindeki keşide tarihindenden önce ibraz edilen çek için ÇekK. geçici 1/5 maddesi uyarınca işlem yapmama hakkına sahipse bu da bir defa sayılabilir. Aynı şekilde 3167 sayılı Kanun uyarınca keşide edilmiş eski çeklerin keşide tarihleri 31.12.2011 öncesi ve 01.07.2010 tarihi sonrasına rastladığı takdirde, ÇekK. gecici 1/3 maddesi uyarınca müşteriye verilmiş eski çeklerde 3167 sayılı Kanun uygulamasına devam edilmesi gerektiği kuralı uyarınca bankanın çeklerin rengi ve türüne yönelik bir defa hakkı bulunmayacaktır. Sadece süresinden önce ibraz durumunda karşılığı varsa hamile ödediği takdirde keşidecinin bankayı bedeli ödemesinden sorumlu tutup tutmayacağı hususu tartışılabilir. Kanaatimce bu tür çekler TTK anlamında geçerli bir çek ise, karşılığı da varsa bankanın bu çeki ödemesinden²⁹ sorumlu olmaması gerekir. Çünkü ÇekK. m. 3/8 uyarınca karşılığı yoksa hukuki takip yapılamayacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla karşılığın bulunması ve ödemenin yapılması halini düzenlememektedir. Gerçi ÇekK. geçici 1/5 maddesi hükmünde bankaya ibrazın geçersiz olduğu belirtilmişse de, erken ibraz sonucu bankaca ödeme yapılması halinde bu geçersizliğin ödemeyi de kapsamı ağır bir sonuç olur.

VI. SONUÇ

5941 sayılı ÇekK. ile birçok yenilik getirilmiş olmasına rağmen bir çok sorun da ileriki dönemde çıkacak ve birtakım değişikliklerin yapılması kaçınılmaz olacaktır. TTK. anlamında bir ödeme aracı olan çeki, kamu hukuku kuralları da ilave edilerek özellikle kayıt dışı ekonomi ile mücadele yöntemlerinin monte edilmesi, başlangıçta kullanımı azaltacaktır. Ancak nasıl 1985 yılında 3167 sayılı Kanunla düzenleme yapıldığında ileri tanzim tarihli çeklerin bile tarihindenden önce ibrazı önce suç sayılıp daha sonraki yıllarda kademeli olarak suç olmaktan çıkarılmış ise, 5941 sayılı Kanunla getirilen bir kısım hükümlerde aynı akıbete uğrayacağı kanaatindeyim.

Çek Kanunu uyarınca, çeklerin baskı şeklini eskiden olduğu gibi TCMB. 2010/2 Tebliği ile belirlerken Kanundaki “açıkça ayırt edilebilecek biçimde” hükmünden yola çıkarak renklerine göre bir baskı şekli belirlemiştir. Bu husus, birçok sorunu beraberinde getirecek olsa da, burada asıl amacın ileriki yıllarda çek türlerinin renklerine göre tanınmasını sağlamaktır. Renkleriyle tanınan ve bilinen birçok uygulama hem ülkemizde hem de uluslar arası alanda mevcuttur. Ancak yaygın bir uygulaması bulunan ve uluslar arası niteliği olan çeki, özellikle Cenevre Yeknesak Kurallarına uymayan nitelikler katılması ve renkleriyle tanınmasını kısa sürede sağlayamayacaktır.

Çek türlerinden olan ve lacivert çek olarak tanınması sağlanacak olan tacir çeklerinde çek hesabı açılırken tacirlik sıfatının tespitinde sorunlar çıkacaktır. ÇekK’den, tacirlik sıfatı için ticaret siciline tescil arandığı dolaylı

²⁹ OĞUZOĞLU/OĞUZOĞLU, s. 101

olarak anlaşılmakta buna ilaveten esnafa da aynı hakların verilmiş olması karşısında lacivert çeklerin tacirlere has olma özelliği zayıflatılmış olmaktadır.

Borçlar Kanunu uyarınca tacirin ticari mümessili tacir adına çek keşide edebilirken, ÇekK. ile bunun yasaklanması, eski uygulamadaki tacirlerin sorumluluktan kurtulması yönteminin önüne geçmeyi amaçlarken, temsilcinin hukuki ve cezai sorumluluktan kurtarılması da doğru olmamıştır. Aynı şekilde ÇekK.'dan tam anlaşılmamakla birlikte tacir adına çek hesabı açtıran temsilcilerinde çek keşide etme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığına dair beyan vermeleri gerektiği kanaatindeyim.

Lacivert çek olan tacir çekini keşide eden kişi lehtar kısmını kasti olmamak şartıyla yanlış doldurduğunda (işletme adının yazılması gibi) TTK. m. 697 uyarınca hamiline çek sayılması kuralının, ÇekK. anlamında da hamiline sayılıp sayılmaması bir sorun olarak görülmektedir. Aynı şekilde renklerine göre farklılığın oluşturduğu çeklerde özellikle bundan kurtulmak için TTK. m. 585 sık sık kullanılır hale gelecek ve beyaz ciro ile devirler yapılacaktır.

Lacivert çeklerin sadece tacirin ticari faaliyetlerinde kullanılması, birçok sorunu beraberinde getirecektir. Özellikle gerçek kişi tacirin adi alanının bulunması, tüzel kişi tacirlerin de ultra vires kuralının zayıflatılmasıyla, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin hız kazandığı bir zamanda çeklerin bu alanlara yönelik kullanımının engellemesi doğru olmayacaktır.

Çek türlerinin farklı renkte olmaları, defiler bakımından senet metninden anlaşılan defiler grubuna dahil olup olmadığı tartışılabilir bir konu olduğunu düşünmekteyim. Tüm bu hususların dışında çek türlerinin renk ve yazı ile belirlenmesi ÇekK.'da tartışma götüren birçok hususun gölgesinde kalmayacak kadar önemli olduğuna inanmaktayım.

KAYNAKÇA

1. **DOMANIÇ, H.**, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi, C. IV, İstanbul, 1990
2. **DONAY, S.**, Son Değişiklikler Açısından Çek, İstanbul, 1986
3. **GÜNAY, E.**, Uygulamalı Çek Rehberi, Ankara, 2009
4. **HELVACI, M.**, “ Çek Kanunu Tasarısının Genel Olarak Değerlendirilmesi”, Batider, Aralık 2009, C. XXV, S. 4
5. **İMREGÜN, O.**, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1998
6. **KAHYAOĞLU, E. C.**, “5941 Sayılı Çek Kanunu ile İlgili Bazı Tespitler”, Kazancı Dergisi, S. 67-68, 2010
7. **KAYAR, İ.**, Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara, 2006
8. **KENDİGELEN, A.**, Çek Hukuku, 4. Bası, İstanbul, 2007

9. **KINACIOĞLU, N.**, Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara, 1999
10. **MEMİŞ, T.**, “Vergi Kimlik Numarasının Çekin Geçerliliğine Etkisi”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XXI, Ankara 2006
11. **NARBAY, Ş.**, “ 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun Çekte Şekil Şartları ve Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü Konuları Açısından İncelenmesi”, (2003), Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 1-2, Haziran 2003
12. **NARBAY, Ş.**, “ 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi”, (2010), Terazi Dergisi, Y. 5, S. 43, Mart 2010
13. **OĞUZOĞLU, A.Ç/ OĞUZOĞLU, Ö.**, Çek Kanunu 9. Bası, Ankara, 2010
14. **ÖNDER, M.F.**, Türk Hukukunda İç Denetim ve Uluslar arası Standartlara Uyumu, Ankara, 2008
15. **ÖZGENÇ İ.**, Çek Kanunu, 2. Bası, Ankara 2010,
16. **ÖZTAN, F.**, Kıymetli Evrak Hukuku, 16. Bası, Ankara 2009
17. **POROY T/ TEKİNALP P.**, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 18 Bası, İstanbul, 2007
18. **PULAŞLI H.**, Çek Hukuku, (2010), Ankara 2010
19. **PULAŞLI, H.**, Kıymetli Evrak Hukuku, (2009), 9. Bası, Ankara, 2009
20. **REİSOĞLU, S.**, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı Ankara, 2003
21. **SEVEN, V.**, “Yeni Çek Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi ve Mevcut Duruma Etkisi” Çek Hukuk Semineri, 19.01.2010, İzmir
22. **TEZCAN, D.**, Topluluğun Mali Çıkarlarının Cezai Korunması ve Avrupa Savcılığı Hakkında YEŞİL KİTAP, İzmir, 2003
23. **ÜLGEN H./HELVACI. M/ KENDİGELEN A/ KAYA, A.**, Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2006